

Z prac parlamentu

Materiał opracowany na podstawie informacji zawartych na stronie internetowej Sejmu RP, ze szczególnym uwzględnieniem uzasadnień ustaw.

1. Dostęp do danych o płatnikach podatków i ubezpieczonych

W listopadzie prezydent podpisał ustawę o zmianie ustawy o administracji podatkowej oraz ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Celem zaproponowanej przez posłów nowelizacji było zapewnienie możliwości wymiany informacji pomiędzy Zakładem Ubezpieczeń Społecznych a ministrem finansów w zakresie niezbędnym do tworzenia analiz, prognoz i modeli prognostycznych oraz weryfikacji danych własnych obu instytucji.

Przed zmianą

Zgodnie z ustawowym obowiązkiem i dla dobra publicznego ZUS ma obowiązek opracowywać aktuarialne analizy i prognozy w zakresie ubezpieczeń społecznych, a Ministerstwo Finansów realizować zadania analityczno-sprawozdawcze. Dane posiadane przez obie instytucje były wzajemnie udostępniane tylko w postaci zanonimizowanych zbiorów lub zagregowanych danych statystycznych. Jednak aby wzmocnić przekazywanie danych posiadanych przez urzędy skarbowe i ZUS, istotne jest udostępnianie przedmiotowych danych o wskazanych ubezpieczonych (w zakresie przychodów podatników i podstaw wymiaru składek ubezpieczonych). Podczas procedowania ustawy wątpliwości części posłów z Komisji Finansów Publicznych wzbudziła kwestia bezpieczeństwa danych osobowych, które ich zdaniem mogą być zagrożone w związku z przepływem informacji między dwoma instytucjami. Jednak przedstawiciele Ministerstwa Finansów, Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej oraz ZUS zapewnili, że systemy już działają i są odpowiednio prawnie chronione.

Po zmianie

ZUS będzie udostępniać na żądanie ministrowi właściwemu do spraw finansów publicznych 40 określonych danych (w tym 20 dotyczących ubezpieczonego, 10 danych dotyczących płatników składek, 6 danych dotyczących uprawnionych do świadczeń z ubezpieczeń społecznych oraz świadczeń wypłacanych przez Zakład na mocy odrębnych przepisów oraz 4 dane dotyczące osób zgłaszanych przez ubezpieczonego do ubezpieczenia zdrowotnego).

Z kolei minister finansów na żądanie ZUS będzie udostępniał 15 wyróżnionych danych dotyczących podatników lub płatników, a także informacje o emeryturach oraz innych świadczeniach przysługujących podatnikom, w sytuacji gdy organem rentowym jest ZUS.

Dzięki wykorzystaniu identyfikatorów numerycznych (PESEL, NIP) jako unikalnych numerów występujących w rejestrach i systemach informatycznych będzie można zapobiec dublowaniu danych i kontrolować ich poprawność. Kolejną zaletą regulacji ma być

zwiększenie efektywności w egzekucji należności składkowych i podatkowych, bo pozyskane informacje umożliwią skuteczny pobór należności, co w konsekwencji przyczyni się do zasilenia Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz budżetu państwa.

2. Regulacje ws. zwrotu nienależnie pobranych świadczeń

W grudniu weszła w życie ustawa z dnia 6 października 2017 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Nowelizacja dotyczy dodania ust. 7a do art. 84 regulującego przedawnienie w zakresie zwrotu nienależnie pobranych świadczeń w taki sposób, że decyzja zobowiązująca do zwrotu kwoty nienależnie pobranych świadczeń z ubezpieczeń społecznych nie może być wydana później niż w terminie 5 lat od ostatniego dnia okresu, za który pobierano nienależne świadczenie.

Przed zmianą

W dotychczasowym stanie prawnym przepisy stanowiły, że organ rentowy mógł żądać zwrotu nienależnie pobranych świadczeń od osoby, która te świadczenia pobrała 3 lata wstecz od ostatniej wypłaty (pobrania), ale nie można było żądać zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres dłuższy niż ostatnie 12 miesięcy, jeśli osoba pobierająca świadczenie zawiadomiła organ wypłacający o zajściu okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczeń bądź wstrzymanie ich wypłaty, a mimo to świadczenia były nadal wypłacane. Co prawda, projektodawcy zwrócili uwagę, że nie ma w ustawie zapisu dotyczącego okresu, po upływie którego Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie miałby już możliwości żądania zwrotu takiego świadczenia. Zgodnie z art. 84 ust. 7 po upływie 10 lat ulegają przedawnieniu należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń, bieg powyższego terminu rozpoczyna się jednak dopiero od dnia uprawomocnienia się decyzji ustalającej należności. W praktyce oznacza to, że organ rentowy nie był ograniczony jakimkolwiek terminem wydania decyzji zobowiązującej do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń, co – zdaniem inicjatorów nowelizacji – mogło podważać zaufanie obywateli do państwa i stanowioneego przez nie prawa. Celem nowelizacji jest zatem usunięcie tej luki prawnej i wskazanie konkretnego terminu, w którym można wydać decyzję umożliwiającą dochodzenie nienależnie pobranego świadczenia.

Po zmianie

Do ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych dodano ust. 7 art. 84 regulujący instytucję przedawnienia w zakresie zwrotu nienależnie pobranych świadczeń w taki sposób, że decyzja zobowiązująca do zwrotu kwoty

nienależnie pobranych świadczeń nie może być wydana później niż w terminie 5 lat od ostatniego dnia okresu, za który pobrano nienależne świadczenie. Warto tu podkreślić, że do dnia wejścia ustawy w życie obowiązywał wprowadzony przez projektodawców przepis przejściowy, zgodnie z którym organ rentowy nie wydawał decyzji ustalającej należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń, jeśli od ostatniego dnia okresu, za który pobrano nienależne świadczenie, upłynął termin 5 lat. Nowelizacja regulowała też sytuację, kiedy decyzja została wydana, a zainteresowany odwołał się do sądu. W takim przypadku nowe unormowanie miało zastosowanie do rozpoznawania odwołań od decyzji ustalających kwoty nienależnie pobranych świadczeń oraz odsetek i kosztów upomnienia wniesionych i nierozpatrzonej do czasu wejścia w życie ustawy. Zgodnie z art. 2 nowelizowanej ustawy przez organ rentowy rozumiany jest zarówno Zakład Ubezpieczeń Społecznych, jak i Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego. Nowelizacja ustawy nie ma zastosowania do płatników, o których mowa w art. 84 ust. 6 ustawy, co wynika z dwóch powodów. Po pierwsze, płatnik nie jest zwolniony ze współodpowiedzialności, współdziałając z ubezpieczonym w celu uzyskania przez niego nienależnego świadczenia (współdziałanie sprowadza się do niezasadnego zgłoszenia do ubezpieczenia lub do podwyższenia wymiaru składki). Po drugie, płatnik ma przecież bezterminową możliwość korygowania dokumentacji ubezpieczeniowej.

Problem nienależnie pobranych świadczeń dotyczy zarówno świadczeń krótko-, jak i długoterminowych, stąd też nowelizacja obejmuje świadczenia przysługujące na podstawie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa oraz ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych. Ponadto dotyczy świadczeń pieniężnych wypłacanych przez ZUS na mocy odrębnych przepisów (m.in. ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej czy też ustawy z dnia 30 kwietnia 2004 r. o świadczeniach przedemerytalnych).

dr Monika Bisek-Grąz
Naczelnik Wydziału Organizacji i Analiz
Oddział ZUS w Wałbrzychu